

Σχόλια πάνω στο κείμενο

Κατηγορίες ποιημάτων του Καβάφη και βασικά τους χαρακτηριστικά

Τα ποιήματα του Καβάφη χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

–**Ιστορικά**: αναφέρονται σε ιστορικά περιστατικά – ιδιαίτερα της Ελληνιστικής Εποχής – μέσα από τα οποία εκφράζονται σύγχρονες καταστάσεις

–**Φιλοσοφικά-Διδακτικά**: εκφράζουν απόψεις πάνω σε θέματα και προβλήματα της ζωής, όπως η μοίρα, το χρέος, η ματαιότητα των ανθρώπινων μεγαλείων, η «ύβρις», κλπ, και χαρακτηρίζονται για τον διδασκτικό-παραινετικό τους χαρακτήρα. Κάποια από αυτά είναι «παραινέσεις προς τους ομοτέχνους» του ποιητές για την ποίηση

–**Ερωτικά**: συνδυάζουν τον ερωτισμό με τον αισθητισμό (υπερβολικό ενδιαφέρον για τη μορφή του ποιήματος = μεγάλο ενδιαφέρον για τα μορφικά-εξωτερικά χαρακτηριστικά του ποιήματος και όχι μόνο για το περιεχόμενό του)

Ωστόσο, ο κόσμος που εκφράζει ο ποιητής είναι ενιαίος.

Ο Καβάφης αναγνώρισε (δημοσίευσε) συνολικά **154 μόνο** ποιήματα. Θεωρείται ένας από τους κορυφαίους ποιητές, όχι μόνο της Ελληνικής αλλά και της Ευρωπαϊκής λογοτεχνίας.

Βασικά χαρακτηριστικά της ποίησής του

- μετατόπιση του χρόνου του ποιήματος στην Αλεξανδρινή εποχή (323 – 31 π. Χ.)
- συμβολισμός
- διδασκτικός τόνος
- θεατρικότητα (διάλογος, β' πρόσωπο)
- λεπτή ειρωνεία
- ρεαλισμός
- υποβολή – υπαινικτικότητα
- αίσθηση του τραγικού
- στοχαστική – φιλοσοφική διάθεση
- γλωσσική ακρίβεια – ευστοχία
- πεζολογία - έλλειψη λυρισμού (έλλειψη επιθέτων, ομοιοκαταληξία, εκφραστικών σχημάτων: προφορικότητα)

Όσο μπορείς

Το ποίημα γράφτηκε το 1913 και ανήκει στα φιλοσοφικά - διδακτικά ποιήματα του Καβάφη.

Το "Όσο μπορείς" μιλάει για την προσωπική ελευθερία και αξιοπρέπεια.

Το θέμα: Ο ποιητής προτείνει πρακτικούς κανόνες και ηθικές αρχές για την καθημερινή κοινωνική ζωή. Με στόχο την προστασία της ατομικότητας και της αξιοπρέπειας, απευθύνει ένα σύντομο υπόδειγμα ζωής στον αναγνώστη και ξετυλίγει τη βιοθεωρία του.

Ο τίτλος: Ο τίτλος του ποιήματος είναι κειμενικός (δηλαδή υπάρχει και μέσα στο κείμενο/ποίημα). Ο Καβάφης προτείνει να ακολουθήσουμε το δύσκολο δρόμο της αντίστασης στη μαζοποίηση. Αναγνωρίζει τις δυσκολίες που υπάρχουν και γι' αυτό δεν είναι απόλυτος και αυστηρός. Η φράση "όσο μπορείς" τονίζει τη δυσκολία του εγχειρήματος και τον προσωπικό αγώνα που ο καθένας μας πρέπει να δώσει.

Η χρήση του β' ενικού προσώπου: Ο Καβάφης χρησιμοποιεί το β' ενικό επειδή πρόκειται για ένα παραινετικό – διδακτικό ποίημα που απευθύνεται στον αναγνώστη. Ο ποιητικός τόνος γίνεται οικείος, ζεστός και άμεσος. Υπάρχει όμως και το ενδεχόμενο ο ποιητής να απευθύνεται στον ίδιο τον εαυτό του (αποστροφή εις εαυτόν).

Η καβαφική αξιοπρέπεια/η αίσθηση του χρέους: προβάλλεται στο ποίημα και αποτελεί βασική αξία του. Ο άνθρωπος οφείλει όταν βλέπει ότι διάφορα όνειρά του δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν, πρέπει να είναι αξιοπρεπής και να μη θυσιάζει την ατομικότητά του στο βωμό ανούσιων συναναστροφών μόνο για να γίνει κοινωνικά αποδεκτός.

Στο μέτρο του δυνατού (όσο μπορείς), ο άνθρωπος πρέπει να αγωνιστεί για να προφυλάξει τον εαυτό του από:

- τη μαζοποίηση (το να αφομοιωθεί δηλαδή από το πλήθος και να έχει την ψυχολογία της μάζας)
- την αλλοτρίωση (το να αποξενωθεί από τον βαθύτερο εαυτό του, τις ανάγκες του και τις ιδέες του)
- τον συμβιβασμό και την υποταγή στη μόδα της εποχής
- το ανούσιο των ρηχών και επιφανειακών κοινωνικών σχέσεων και συναναστροφών
- το φαίνεσθαι. Να προσπαθεί να «είναι» και όχι να «φαίνεται». Να έχει σχέσεις ουσιαστικές και όχι επιφανειακές.
- τη χωρίς μέτρο διασκέδαση που είναι φυγή από την πραγματικότητα και τα προβλήματά του και δεν προσφέρει ουσιαστική διέξοδο

Η γλώσσα: είναι η γνωστή ιδιότυπη καβαφική γλώσσα που συνδυάζει:

- δημοτική (εξευτελίζεις αντί ευτελίζεις)
- καθαρεύουσα (την καθημερινήν)
- ιδιωματισμούς (στες αντί σtis, πηαίνοντας αντί πηγαίνοντας)

Πεζολογικό ύφος: δεν υπάρχει ομοιοκαταληξία, ούτε πολλά επίθετα και εκφραστικά μέσα. Μοιάζει σαν να είναι προφορικός ο λόγος του Καβάφη, κάτι που εξυπηρετεί το διδακτικό στόχο του ποιήματος.

1η ενότητα: Από την αρχή του ποιήματος φαίνεται ότι ο Καβάφης αναγνωρίζει ότι ο καθένας μας έχει το δικαίωμα να κάνει όνειρα στη ζωή του και να την σχεδιάζει όπως θέλει. Πολύ συχνά συμβαίνει όμως κάποια από τα όνειρά μας να μένουν απραγματοποίητα. Γι' αυτή την περίπτωση μας μιλάει ο ποιητής. Θεωρεί ότι στη ζωή γίνεται ένας διμέτωπος αγώνας: αγωνιζόμαστε να κερδίσουμε διάφορα πράγματα και ταυτόχρονα αγωνιζόμαστε να μη χάσουμε άλλα, οφείλουμε να προσπαθούμε να ζούμε όπως θέλουμε, αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να προσπαθούμε να ζούμε κι όπως πρέπει. Όταν η ζωή μας δεν είναι πραγματικά αυτή που ονειρευόμασταν, θα πρέπει να προσπαθούμε να μη γίνεται φτηνή και απρόσωπη. Χρησιμοποιώντας το ρήμα "προσπάθησε", το επίρρημα "τουλάχιστον" και τη φράση "όσο μπορείς" δείχνει ότι δεν είναι αυστηρός και ότι κατανοεί τις δυσκολίες που υπάρχουν. Η προτροπή του ("μην την εξευτελίζεις") έρχεται μετά από μια άνω κάτω τελεία για να τονιστεί ιδιαίτερα.

Οι φθοροποιές δυνάμεις, οι δυνάμεις που φθείρουν τον άνθρωπο είναι :

α) η πολλή συνάφεια του κόσμου (οι καθημερινές ανότητες, άσκοπες, ανούσιες συναναστροφές)
β) οι πολλές κινήσεις και ομιλίες (οι ηχηρές, πολύβουες συμμετοχές σε κοσμικότητες, η υπερβολική συμπεριφορά, η υπερέκθεση: facebook, instagram)

2η ενότητα: Επαναλαμβάνεται η προτροπή "μη την εξευτελίζεις" κι έτσι γίνεται ο συνδυαστικός κρίκος ανάμεσα στις δύο ενότητες, ενώ ταυτόχρονα παίρνει κυρίαρχη θέση μέσα στο ποίημα. Οι μετοχές που ακολουθούν είναι όλες τροπικές, φανερώνοντας το τρόπο με τον οποίο η ζωή μπορεί να εξευτελιστεί. Το αντικείμενο των μετοχών είναι πάντα η ζωή, ενώ το γεγονός ότι τίθενται σε ενεργητική φωνή υποδηλώνει την εκούσια συμμετοχή του καθενός μας στον πιθανό εξευτελισμό. Οι τρεις μετοχές παραθέτονται κλιμακωτά:

- πηαίνοντας (τονίζεται η απόσταση της ζωής από τον άνθρωπο),
- γυρίζοντας (τονίζονται οι μηχανιστικά επαναλαμβανόμενες κινήσεις)

- εκθέτοντας (τονίζεται η ματαιοδοξία και η επιδειξιμανία ενός ανθρώπου ρηχού).

Αν ο άνθρωπος διαπράξει το αδίκημα να σπαταλήσει το δώρο της ζωής σε φθηνές κοινωνικές σχέσεις και σε ρηχές συνομιλίες, υπερβαίνοντας τα όρια της αξιοπρέπειάς του, απλά και μόνο για δείξει ότι ανήκει κι αυτός στη μάζα, τότε θα απογυμνωθεί από κάθε αξία και θα είναι άξιος λύπησης. Η ηθική απογύμνωση και η αποξένωση του ανθρώπου από τον εαυτό του είναι το αποτέλεσμα, αν δε θέτει όρια, αν δεν έχει το θάρρος να υψώσει το δικό του ανάστημα στο κοινωνικά αποδεκτό, όταν αυτό είναι επικίνδυνο.

Ο Καβάφης δεν μας αποτρέπει από το να είμαστε κοινωνικοί, αλλά καταδικάζει την κακής ποιότητας κοσμικότητα, την κοινωνική υποκρισία.

Με ποιο τρόπο μπορούμε να διαφυλάξουμε την ατομικότητά και την αξιοπρέπειά μας;

Η πνευματική καλλιέργεια, η αυτογνωσία και τα ποικίλα ενδιαφέροντα προάγουν την αυτοεκτίμηση. Αν δεν υπάρχουν αυτά, τότε η ζωή γίνεται σαν μια ξένη, δηλαδή δεν είμαστε πια ο εαυτός μας, χάνουμε την ατομικότητά μας και αυτό μας γίνεται βάρος (φορτική).

Κίνδυνος: Η ξένη και φορτική ζωή του αλλοτριωμένου ανθρώπου (τελευταίος στίχος)

Ο ποιητής προειδοποιεί τον νέο της εποχής του (είναι όμως εξαιρετικά επίκαιρο και στην εποχή μας), αλλά και τον ίδιο του τον εαυτό, για τον κίνδυνο να νιώσει τη ζωή του «ξένη» και «φορτική» (αποξένωση, απέχθεια). Περιγράφει στην ουσία τον αλλοτριωμένο άνθρωπο, ο οποίος αισθάνεται ξένος προς τον εαυτό του και το περιβάλλον του. Η συμμόρφωση του ανθρώπου σε ξένες αξίες και ανούσιες σχέσεις, οι οποίες προσωρινά μόνο είναι ευχάριστες, στο τέλος όμως καταντούν ανυπόφορες και έχουν ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση από την προσωπική αλήθεια του καθενός. Ο Καβάφης συμβουλεύει τον αποδέκτη του **να διατηρεί όσο μπορεί τα προσωπικά του πιστεύω και την προσωπική του στάση ζωής**, να μπορεί να αναγνωρίζει τις δικές του ανάγκες και επιθυμίες του. Μόνο τότε θα είναι αξιοπρεπής, ολοκληρωμένος, αυθεντικός-αληθινός ως προς τον εαυτό του και με εσωτερική ισορροπία.